Sandra LANDORFA

Optimists no Muktupāvelu dzimtas

- ***Japāņi saka, ka pavasaris esot skābens, zilā krāsā un saistīts ar kokiem.*** - Kopš bērnības atceros ledus iešanu. Rīgā pavasara nav, visi ziemā sakrājušies netīrumi izlien uz āru. - ***Bet iekšēji?*** Tas nav mans gadalaiks. - ***Kurš ir tavs?*** - Rudens. - ***To Rīgā var just?*** - Jā. Rudenim klāt ir apcerīgā iznīcības pieskaņa. - ***Kosmiskās skumjas***. - Tieši tā. Kaukt gribas. Reizēm. - ***Kur tad tu skatījies to ledus iešanu?*** - Līvāni ir mana dzimtā pilsēta, tur satek divas upes - Dubna un Daugava. - ***Tu sevi apzinies kā latgali?*** - Reizēm jā. - ***Kādos brīžos?*** - Tad, kad Latgalei ir grūti, un tad, kad kaut ko vajag darīt, es esmu latgalietis. Cilvēks galu galā viskautkas var būt. Var būt balts, var būt latvietis, var būt latgalietis, var būt kosmopolīts - kā pasaules cilvēks. - ***Muktupāvels ir latgaliešu uzvārds?***- Jā - pavisam īsts. Man pašam arī gribējās noskaidrot, no kurienes tas nāk. Reiz vācu tautasdziesmas Līvānu pusē, skatos - Muktu ciems. Kādreiz no tā zemes meklējumos izgājuši trīs brāļi - kas bija augumā maziņš, to par Muktiņu sauca, tagad pie Dubnas ir Muktiņu ciems, ir vēl arī Augšmukti, bet vienam no brāļiem vārds bija Pāvels..- *Par sevi vari teikt, ka esi kristietis?*- Jā, protams, var runāt, cik dziļi. Bet piederu kristīgo pasaulei, esmu kristīts, diezgan reti, bet arī uz baznīcu aizeju. - ***Par tevi tomēr radies priekšstats kā par pagānu. Vai folkloras, mitoloģijas studijas un kristietības apziņa tevī nerada diskomfortu?*** Nekādā ziņā. Es īstenībā saprotu, ko tu domā... Nereti jau tiek deklarēts, ka folklora - tā ir ticība. Jā, bet tā nevar būt reliģija. Es nekad neesmu bijis dievturis, bieži vien folkloristus ar tiem identificē. Ar mani notika tāds skaists atgadījums - 31. decembra pēcpusdienā pastaigājos pa Centrālo tirgu. Man nāk pretim toreizējais dievturu dižvadonis Eduards Detlavs - baltiem gariem matiem un bārdu. Ieraudzījis mani, viņš iesaucās: "Valdi, kļūsti par jauno dievturu dižvadoni!" Ne nu kļuvu, nekā. Runājot par pagānisma un kristietības attiecībām, protams, būtu vērts padomāt, kāpēc šīs lietas nav manī pretrunā, droši vien piemēru var meklēt laukos - kristīgi cilvēki ir arī labākie tautasdziesmu zinātāji, vismaz Latgalē tā tas ir. Latvijā katoļu novados tieši vislabāk ir saglabājusies folklora. Šobrīd es lasu lekcijas par latviešu folkloru un kultūrvēsturi mācītājiem Lutera akadēmijā. Man liekas, ka tas notiek pirmoreiz Latvijas kristīgās baznīcas vēsturē. Tas, protams, tā nebūtu, ja arhibīskaps Jānis Vanags nebūtu nobriedis tādai lietai. Daru to brīvi, ar prieku, un arī tie, kuriem es šīs lekcijas lasu, ir atvērti, nav nekāda konflikta. Tie parasti rodas tur, kur cilvēki nevar saprasties savas cilvēciskās ierobežotības dēļ. Man folklora un reliģija ir divas lietas, kas ir katra savā sfērā. Teiksim tā - viņas apskata patiesību no dažādām pusēm un nav pretrunā viena ar otru. Pretruna var būt, kad sākas kaut kādas svētku svinēšanas.

- ***Vai bieži tevi aicina spēlēt krogos?-*** Ar brāli - Māri Muktupāvelu - un Ilgu Reiznieci esmu spēlējis. Arī manu ansambli "Rasa" aicina. Pēdējos piecus gadus braukāju apkārt ar sieviņu, muzicējam divatā. - ***Rūta ir lietuviete?***- Jā, viņa šobrīd aiz sienas intensīvi studē maģistra eksāmenam, būs jau drusku pārmācījusies. Viņa studē Kultūras akadēmijā mitoloģiju. ***- Kāda ir tava izglītība?-*** Pirmais augstskolas diploms man ir no Latvijas universitātes Ķīmijas fakultātes, daudz par ķīmiķi nestrādāju, jo drīz vien iestājos konservatorijā. Tur dabūju otro diplomu, toreiz bija eksperimentāls kurss - estrādes orķestra vadītāji. Mani kursabiedri bija Marhilēvičs, Kulakovs. Būdams students, uzrakstīju diplomdarbu par latviešu mūzikas instrumentiem, jau specializējoties etnomuzikoloģijā. - ***Tev nesen iznāca grāmata par mūzikas instrumentiem, tradicionālo un populāro mūziku.*** - Tai ir arī otrs autors - Boriss Avramecs. Šobrīd strādāju pie grāmatas par senajiem latviešu mūzikas instrumentiem. - ***Cik tad bagāti mēs esam ar tiem?-*** Diezgan - pāri par 40 būs. - ***Kas mums ir tāds, kā citiem nav?-*** Trideksnis - vismaz tuvējām tautām nav. Bet tādus varēja atrast, teiksim, ēģiptiešiem, arī čehiem un poļiem. Īpatnējs bija tā lietošanas veids - sita pa galdu un dziedāja. Kinoarhīvā ir saglabājusies filma "Kāzas Nīcā" - sievas sēd ap galdu, dauza un dzied. Deju ansambļi to pavisam savādāk sāka izmantot - viņi paši to izdomāja, nekāda pamata tradīcijās nav. - ***Mums bija arī dūdas?-*** Viens no iemīļotākajiem instrumentiem. Nesen pārlasīju visas trīs hronikas - ar domu, kādi mūzikas instrumenti tajās minēti. Baltazara Rusova hronikā par 16. gadsimta Livoniju tik skaisti rakstīts - uz baznīcu braukdami, ņēmuši dūdas līdzi, visu sestdienas vakaru krogū žūpojuši un spēlējuši dūdas, svētdienas rītā nevar klusi uz dievkalpojumu aiziet. - ***Senākais instruments droši vien bija sitams - kas bungām līdzīgs***. Karēlijā atrasti ļoti skanīgi akmeņi, var redzēt, ka tie tikuši ilgi lietoti, uzsitot var dabūt ļoti muzikālas skaņas ārā. Varbūt kas tāds bijis arī šeit. - ***Kā jūs sapazināties ar Rūtu?*** - Mums bija viena mītiskā sapazīšanās, par kuru atcerējāmies vēlāk. Lietuvā ir kāds etnogrāfisks, ļoti smuks pasākums - Viļņā notiek Svētā Kazimira tirgus, kuru parasti rīko marta pirmajā nedēļas nogalē. Es tajā koklēju - iemēģināju kāda lietuviešu meistara kokles. Tur mēs saskatījāmies. Kāzās mūsu vedēji bija pazīstamā zinātniece no Kanādas **Vaira Vīķe-Freiberga** ar vīru Imantu.

Tev ir arī bērni. - Dēlam Krišum tūlīt būs 16 gadi, meitai Annai - 13 gadi, Rasai Audangei - 5, viņai ir vēl trešais kristītais vārds - Elizabete, un viņa ar lielu sajūsmu izrunā visus savus vārdus: "Es esmu Rasa Audange Elizabete Muktupāvela." Šeit mitināmies četratā ar Rūtu, viņas meitu Mariju un Rasu Audangi. ***- Rasa kaut daļēji sevi apzinās par lietuvieti?-*** Jā, viņas komentārs vienreiz mani sajūsmināja. Kad viņai prasīju: "Kāds pilsonis tu esi - Latvijas vai Lietuvas? - viņa atbildēja: "Esmu savas mājas pilsonis." Vispār mums ir divas ģimenes valodas - latviešu un lietuviešu. ***- Vai tu no saviem leišu radiem esi jutis kādus stereotipus par latviešiem?*** Jā, bet tie gan neizpaužas attiecībā pret mani. Senākajā, tradicionālajā lietuviešu kultūrā valdījis uzskats, ka latvieši ir pesteļotāji un burvji, viņi diezgan nicinoši latviešus sauc arī par bambīziem - luterāņiem. ***- Kuri būtu tie stereotipi, kuri mums būtu jāizskauž?-*** Par lietuviešiem izveidojies jau gadsimtu ilgs priekšstats, ka viņi ir nabadzīgi. Šobrīd jūtu, ka lietuvieši ir turīgāki par mums. ***- Mēdz teikt - "latgaļu temperaments", ko ietver šie vārdi?-*** Dažādos laikos valdībās latgaliešu bijis procentuāli vairāk nekā no tā sauktajām Baltijas provincēm. Latgaļu raksturs ir arī mazliet impulsīvāks. ***- Pats sevī arī to jūti?-*** Šķiet, esmu visai izlīdzsvarots, lai gan ir arī impulsīvas darbības - mani var paņemt savā varā kāda stihija - es tajā ielecu, iekrītu iekšā. Ievēroju - ja kāpjam kalnos, tad es - pirmais, ātri un vislielākajā. Savulaik ar velosipēdiem Gruzijai cauri izbraucām. Man patīk lēkt iekšā okeāna lielajos viļņos. Biju Austrālijā, tur izliek zīmes, ka peldēties nav ieteicams, jo viļņi pārāk lieli, bet es gāju. ***- Tev bieži mainās garastāvoklis?-*** Nē, iezgan pastāvīgs. Esmu optimists. ***- Kas ir tava daiļliteratūra?-*** Ko es tā ar kaifu varētu palasīt? To pašu Tagori - man patīk tādi liriski filozofiski darbi. ***- Kā tev šķiet - vai folkloras festivāls "Baltica" radās kā zināma alternatīva Dziesmusvētkiem un daļā sabiedrības attiecībā uz folkloru neizraisīja ko nelielai revolūcijai līdzīgu?-*** Varbūt. Pirmajā "Baltica" Viļņā 1987. gadā uz pusēm bija tautiskie deju ansambļi un tie, kas strādā ar autentisku folkloru. Nez kāpēc Baltijas tautām patīk tādi masveidīgi pasākumi, ja tā vēsturiski paskatās - tās ir totalitārisma sekas domāšanā. Dziesmusvētki tomēr bija izpausme pret impēriju, kurā dzīvojām. Tam visam jānotiek brīvā, nepiespiestā atmosfērā, bez tās briesmīgās režijas un masveidības. Nezinu, vai Dziesmusvētki ilgi pastāvēs, jo mūsu zeme paliek arvien demokrātiskāka. Ja cilvēku apziņā būs dzīvs totalitārisms vai prettotalitārisms, Dziesmusvētki turpināsies. ***- Vakar notika kārtējais inteliģences saiets. Ja tu būtu saņēmis uzaicinājumu kāpt tribīnē, par ko būtu runājis?-*** Vai tiešām tā būs latviešu stabila īpašība svārstīties līdzi visiem vējiem? Pēdējās nedēļas notikumi parādīja, ka latvieši ir vāji politiķi, diplomāti un vispār - vāji savā valstī. Kādam rietumos vai austrumos nepatīk latviešu leģiona atceres sarīkojums, un sākas apkaunojoša valstsvīru runāšana par atbildīgu amatpersonu sodīšanu, par ekstrēmām politiskām organizācijām un tamlīdzīgi. Un tajā pašā laikā šo "ekstrēmo politisko organizāciju" biedri sava jau tā traģiskā mūža beigās ir sagaidījuši, ka beidzot pret viņiem vērsīsies ne jau čeka vai citu ārvalstu dienesti, bet gan tā pati ilgu un cerību valsts, kuras izbalējušie apveidi deva spēku un cerību frontes, Gulaga vai padomju dzīves īstenības ellē.

Latviešus grauj dažādi mīti. Viens no izplatītākajiem ir uzskats par 700 gadiem vācu jūgā. Tas tika aktualizēts padomju laikā, un tā rezultātā lielākā Rietumeiropas kultūras mantojuma daļa daudziem šķiet "nemūsu". Muižas - tās ir vācu, kristietība - to mums uzspieda, Livonija - tā ir valsts, kurā mūsu senčus apspieda vācieši. Tomēr Livonija - tā ir arī mūsu valsts. Man kauns, ka Rīgā goda vietā joprojām nav Rīgas dibinātāja bīskapa Alberta pieminekļa. Ceru, ka to varētu uzcelt atjaunojamajā rātslaukumā, tur tam būtu īstā vieta.

- Kā esi paredzējis pavadīt vasaru?- Vairāk nekā mēnesi ar Rūtu būsim Amerikā un Kanādā. Vašingtonas centrā notiks milzīgs festivāls, kuru rīko lielākais Amerikas antropoloģijas institūts. Katrai zemei būs paviljons, kurā izrādīt dziedāšanas, ēšanas, amatniecības un citas tradīcijas. Šobrīd esmu saņēmis uzaicinājumu no Toronto piedalīties viena no vecākajiem deju ansambļa "Diždancis" jubilejas svinībās. Indiānas universitātē būs Baltijas Pētījumu asociācijas konference, tajā esmu pieteicies ar referātu. Esmu lasījis lekcijas Sibēliusa mūzikas akadēmijā Somijā, kā arī Ņujorkas, Viļņas un citās pasaules augstskolās. Pēc Vašingtonas kādu nedēļu būsim latviešu 3X3 nometnē Garezerā. Atgriežoties mani gaidīs daudz darba pie topošās grāmatas, domāju, ka tā būs pamatīga.